Luonnonvarakeskus

Dnro 3101/00 00 02 00/2023

11.10.2023

Ympäristövaliokunta

Viite Asiantuntijakuuleminen, perjantai 13.10.2023 klo 9:30
Kirjallinen lausunto: Ohjelmajohtaja, erikoistutkija Meri Kallasvuo

Aihe HE 41/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024

Ympäristön- ja luonnonsuojelu

Luke esittää huolensa siitä, että ympäristön- ja luonnonsuojelun määrärahat vähenevät ja väheneminen on merkittävämpää kuin muilla valtionhallinnon aloilla. Hallinnolla tulisi olla tarpeeksi resursseja jalkauttaa tutkimukseen perustuvat parhaat ympäristöä ja luontoa tukevat käytännöt, jotta luonnon tilan heikkeneminen ei jatkuisi. Ekologisten tavoitteiden ja niitä tukevien toimenpiteiden rahoituksen välille on valtion talousarvioesityksen pohjalta muodostumassa kuilu.

Vihreä siirtymä edellyttää vahvaa tuotannollista toimintaa maa- ja vesiekosysteemeissä. Luonnon heikkenevä tila peräänkuuluttaa toimenpiteitä paitsi suojelualueiden hankinnan ja elinympäristöjen ennallistamisen osalta, myös hyödynnetyissä ympäristöissä luonnon paremman huomioinnin muodossa. Tarvitaan myös sektoreiden yli ulottuvaa tutkimusta, joka sovittaa yhteen luonnonvarojen käyttöä ja monimuotoisuuden turvaamista biotalouden tuotantojärjestelmissä.

Tarvitaan siis uusia, kustannustehokkaita ja vaikuttavia toimenpiteitä ja työkaluja sekä julkisille että yksityisille toimijoille. Esimerkiksi metsätalouden luonnonhoitotoimia voisi tukea ja edistää perinteisen suojelun lisäksi muun muassa vapaaehtoisiin markkinoihin tai taloudellisiin kannustimiin perustuen. Nämä toimet tukevat myös vesien- ja ympäristönhoidon tavoitteita. Lisäksi tarvitaan mittareita ympäristössä, yhteiskunnassa ja taloudessa tapahtuvien muutosten seuraamiseen.

Toimenpiteiden priorisointi on erityisen tärkeää, kun määrärahat ovat jatkossa entistä tiukemmalla.

Luke näkee, että ainakin seuraavat kokonaisuudet olisi turvattava, jotta luonnon ja ympäristön tila saataisiin paremmaksi, osaaminen ei katoaisi eikä tietopohjainen päätöksenteko kärsisi:

Luke esittää huolensa vesiensuojelun, ravinteiden kierrätyksen ja peltojen kipsikäsittelyn määrärahojen supistumisesta. Vesien- ja merenhoidon synergian turvaaminen ja käytännön toimenpiteiden toteuttaminen on ensiarvoisen tärkeää, jotta voimme saavuttaa pohja- ja pintavesien hyvän tilan. Heikentyneiden rannikkovesien ja jokien tilan parantaminen monimuotoisemmiksi vesielinympäristöiksi mahdollistaa elinvoimaiset ja tuottoisat kalakannat ja niiden kestävän käytön. Tässä maalta tulevan kuormituksen hillitseminen ja ravinteiden kierrättäminen on merkittävässä roolissa. Lisäksi huomautamme, että myös vesistöjen vaellusesteiden purku on luonto- ja elvytysvaikutuksiltaan kannattava ennallistamistoimenpide.

Luke esittää huolensa myös siitä, että suojelun ja erityisesti metsien suojelun lisärahoitus vähenee. Tämä heikentää metsien monimuotoisuusohjelma METSOn vaikuttavaa läpivientiä.

METSO-ohjelma on ollut laajasti läpi koko metsäsektorin hyväksytty suojelumekanismi. Euroopan unionin biodiversiteettistrategian sitoumusten kansallinen toimeenpano edellyttää entistä kunnianhimoisempia suojelutoimia, yhteistyössä maanomistajien kanssa. Näiden toteuttaminen myös vapaaehtoisin toimin käy vaikeammaksi, jos rahoituksen vähentyessä luonnonsuojelualueverkoston täydentäminen korvausmenettelyllä yksityisomistuksessa olevilta mailta vaikeutuu. EU:n ennallistamisasetus, sekä kansallinen tarve parantaa Suomen luonnon tilaa, lisäävät ennallistamisen tarvetta, mutta onko siihen rahoitusta? Tutkimuksella voimme tuottaa ennallistamisen kohdistamiseen tarvittavia kustannusvaikuttavuuslaskelmia, joka olisi ensiarvoisen tärkeää määrärahojen niukentuessa.

Muistion laatijat: Meri Kallasvuo, Janne Artell, Antti Asikainen, Johanna Buchert, Matleena Kniivilä, Anne Tolvanen, Riikka Venesjärvi

VAELLUSKALAKANNAT

Luonnonvarakeskuksen perusrahoituksessa aiemmin tässä muistiossa esitetty sopeuttamistarve edellyttää Lukelta tehtävien fokusointia ja toiminnan volyymien tarkastelua, mitä täytyy tehdä sekä tutkimuksen että viranomaistehtävien osalta. Luonnonvarakeskuksen vaelluskaloihin kohdistuvasta tutkimuksesta suurin osa tehdään muualta kuin valtion budjettitaloudesta tulevalla rahoituksella, mutta budjettirahoitus on erityisen tarpeellista muun muassa ulkopuolisen rahoituksen vastinrahoitukseksi ja tutkimusinfrastruktuurien ylläpitämiseksi.

Kalakannan hoitovelvoitteisiin myönnettävää määrärahaa 30.40.20 on korotettu kalatalousmaksujen indeksitarkastuksen seurauksena noin 7%. Suuri osa tämän määrärahan käytöstä kohdistuu vaelluskalakantoihin, ja korotus mahdollistanee tällä määrärahalla tapahtuvan kalakantojen hoidon jatkumisen nykytasolla.

Useisiin muihin vaelluskalakantojen hoitoon ja niiden tilaan mahdollisesti vaikuttavien määrärahojen mitoituksessa ei ole otettu huomioon kustannustason nousua. Tällaisia määrärahoja ovat MMM:n hallinnonalalla esimerkiksi 30.40.21.Vesivarojen käytön ja hoidon menot, 30.40.22 Luonnonvara- ja biotalouden edistäminen, 30.40.31 Vesi- ja kalataloushankkeiden tukeminen. Vaelluskalakantojenkin kannalta keskeisen Luonnonvara- ja biotalouden edistämisen määrärahan tasoa on alennettu.

YM:n hallinnonalalla positiivista on HELMI-ohjelma määrärahojen pysyminen ennallaan (joskaan kustannustason nousua ei siinäkään ole huomioitu). Huolestuttavaa vaelluskalakantojen kannalta on vesiensuojelun tehostamisohjelman määrärahan leikkaukset ja useiden ravinne- ja muun kuormituksen vähentämistä edistävien määrärahojen huomattavat leikkaukset tai niiden poistot. Tällaisia määrärahoja ovat esimerkiksi 35.10.20 Ympäristövahinkojen ehkäisy ja jälkihoito, 35.10.23 Itämeren ja vesiensuojelun edistäminen, 35.10.61 Vesien- ja ympäristönhoidon tukeminen.

Vaelluskalakantojen heikko tila Suomessa johtuu erityisesti vesistöjen patoamisesta ja perkaamisesta sekä veden laadun heikkenemisestä valuma-alueella tapahtuvan toiminnan, lähinnä maa- ja metsätalouden, johdosta. Siten kaikki budjetissa tapahtuvat määrärahojen leikkaukset, jotka kohdistuvat virtaavien vesistöjen ennallistamiseen, niiden tilan parantamiseen tai valuma-alueelta tulevan ravinne- ja kiintoainekuormituksen pienentämiseen, heikentävät vaelluskalakantojen tilaa tai hidastavat niiden toipumista.

Kansainvälisen toiminnan määrärahat, josta maksetaan mm. kansainväliseen toimintaan liittyvät jäsenmaksut, pysyvät ennallaan. Suomen tärkeimpien vaelluskalakantojen tilaa arvioidaan kansainvälisessä merentutkimusneuvostossa (ICES). ICESin, kuten oletettavasti muidenkin kansainvälisten järjestöjen, jäsenmaksuun kohdistuu huomattava korotuspaine kustannustason nousun ja Venäjän jäsenmaksun lakkaamisen johdosta.

Muistion laatija: Ari Leskelä